

ASISTENȚĂ PSIHOLAGICĂ ÎN EDUCAȚIE

DEZVOLTAREA PERSONALITĂȚII LA VÂRSTA
PREADOLESCENȚĂ

CZU: 159.922.72.072.4

DOI: 10.46727/c.17-11-2023.p218-226

Igor RACU,

doctor habilitat în psihologie, profesor universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID iD: 0000-0001-8143-4908

Rezumat. În acest articol sunt prezentate rezultatele unei cercetări constatative realizate pe un eșantion de 120 preadolescenți selectați în conformitate cu variabilele studiului: mediului de trai (urban/rural) și tipul de familie în care ei sunt educați (complete, incomplete, temporar dezintegrate). Au fost administrate trei instrumente diagnostice: Chestionarul de personalitate Eysenck, Tehnica de diagnosticare a nivelului anxietății școlare Phillips, Test pentru evaluarea stimei de sine - Rosenberg. Analiza cantitativă și calitativă a datelor, prelucrarea statistică realizată a permis confirmarea ipotezelor și demonstrarea efectelor variabilelor asupra procesului de dezvoltare a personalității în vârsta preadolescentă.

Cuvinte-cheie: vârsta preadolescentă, cercetare constatativă, mediul, de trai, tip de familie, personalitate.

Abstract. This article presents the results of a survey carried out on a sample of 120 preadolescents selected according to the variables of the study: the living environment (urban/rural) and the type of family in which they are educated (complete, incomplete, temporarily disintegrated). Three diagnostic tools were administered: the Eysenck personality questionnaire, the Phillips school anxiety level diagnostic technique, the Rosenberg self-esteem assessment test. The quantitative and qualitative analysis of the data, the statistical processing carried out allowed the confirmation of the hypotheses and the demonstration of the effects of the variables on the process of personality development in the preadolescent age.

Keywords: preadolescent age, ascertainment research, environment, lifestyle, family type, personality.

În 1931, G.W. Allport enumera peste 50 de definiții, mai recent McClelland găsește peste 100 de definiții ale termenului dat. Se apreciază că la ora actuală pot fi delimitate cu ușurință peste 10 școli psihologice care au studiat personalitatea în profunzime: - teoria psihanalitică (S. Freud, A. Adler, K. Jung, ș. a.); - teoria factorială (G. Allport); - teoria personalistă (C. Rogers); - teoria socio-culturală etc. [1, p. 10].

Dicționarul de psihologie LAROUSSE ne da următoarea definiție a personalității: „Ansamblu de caracteristici afective, emoționale, dinamice, relativ stabile și generale, ale felului de a fi al unei persoane în modul în care reacționează la anumite situații în care se găsește” [2, p. 892].

G.W. Allport consideră personalitatea „organizarea dinamică în interiorul individului a sistemelor psihologice ce determină adaptarea sa unică, originală la mediu”[5. p.22].

Hans J. Eysenck definește personalitatea ca organizarea durabilă a caracterului, temperamentului, inteligenței și fizicului unei persoane [3].

Preadolescența este vârsta 10/11 - 14/15 ani fiind „...o etapă de restructurare afectivă și intelectuală a personalității, descrisă ca o perioadă ingrătă, dificilă atât pentru preadolescenți cât și pentru cei care se află în contact cu ei” [4, p.105].

Scopul cercetării realizate este studierea în cadrul experimental comparativ a diferențelor în procesul de dezvoltare al personalității, trăsăturile caracteristice personalității preadolescenților educați în familii complete, familii cu părinți divorțați și plecați din țară, din mediul rural și urban.

Ipotezele cercetării:

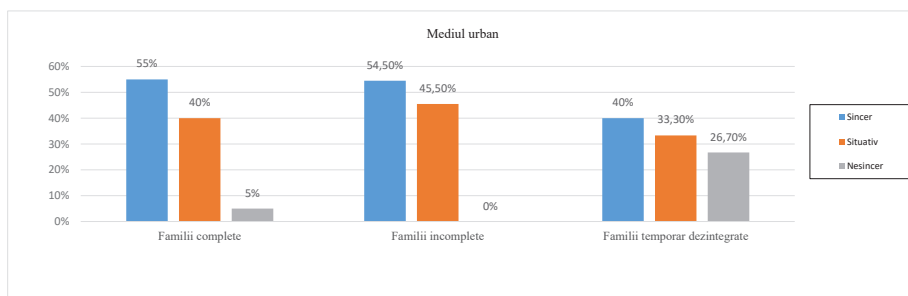
1. În funcție de situațiile sociale de dezvoltare diferite (familia diferită) presupunem particularități specifice în dezvoltarea personalității preadolescentului.

2. Presupunem particularități specifice în dezvoltarea personalității preadolescentului în funcție de variabila mediul de trai.

Lotul de subiecți a fost constituit din 120 de preadolescenți (65 fete, 55 băieți) din clasele a V-a, și a VIII-a, cu vârsta cuprinsă între 10 și 14 ani; din mediul urban 66 de preadolescenți și 54 din mediul rural; 58 preadolescenți din familii complete, 30 din familii incomplete și 32 din familii temporar dezintegrate.

Metodologia cercetării: au fost aplicate chestionarele: Chestionarul de personalitate Eysenck, Tehnica de diagnosticare a nivelului anxietății școlare Phillips, Test pentru evaluarea stimei de sine - Rosenberg.

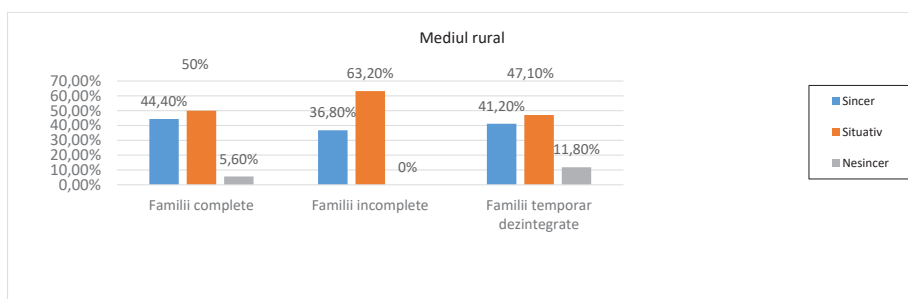
Prezentăm rezultatele cercetării constatative.

Figura 1. Rezultatele la scala „Sinceritate”, Chestionarul de personalitate (H. Eysenck) în funcție de tip de familie, din mediul urban

Constatăm că majoritatea subiecților au fost sinceri, unii situativ sinceri și 6 subiecți au răspunsuri nesincere (2 din familii complete și 4 din familii temporar dezintegrate). Cei mai sinceri sunt 22 (55%) preadolescenți din familii complete, 16 (40%) preadolescenți au răspunsuri situativ sincere. Subiecții din familii incomplete au următoarele scoruri: răspunsuri sincere - 6 preadolescenți (40%), situativ sincere - 5 subiecți (33,3%). Preadolescenții din familii temporar dezintegrate au următoarele rezultate: 6 subiecți (51,5%) – răspunsuri sincere și 5 subiecți (33,3%) – răspunsuri situativ sincere.

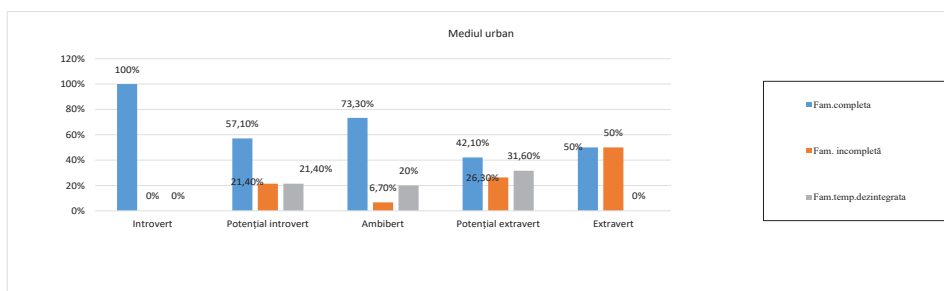
Putem concluziona că cei mai sinceri și situativ sinceri sunt preadolescenții din familii complete, iar cei mai nesinceri sunt preadolescenții din familii temporar dezintegrate.

Figura 2. Rezultatele la scala „Sinceritate”, Chestionarul de personalitate (H. Eysenck) în funcție de tip de familie, din mediul rural

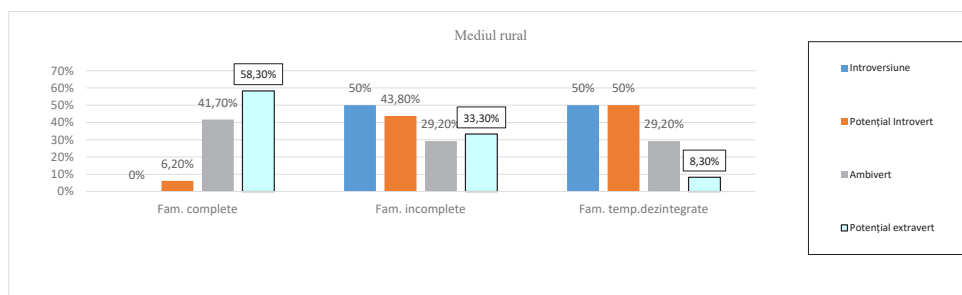
Factorul sinceritate mai ridicat îl întâlnim la 8 subiecți (30%) din familii complete, apoi urmează, 7 subiecți (36,8%) din familii incomplete și 7 subiecți (41,2%) din familii temporar dezintegrate. Factorul situativ sincer mai ridicat este la 12 (63,2%) preadolescenții din familii incomplete, apoi un nivel mai înalt îl observăm la 9 (50%) preadolescenți din familii complete, și urmează cu un nivel mai scăzut 8 (47,1%) preadolescenți din familii temporar dezintegrate.

Ca și concluzie aici, cei mai sinceri preadolescenți sunt din familiile complete, iar preadolescenții din familii incomplete au cel mai mare scor la scala situativ sincer și cel mai puțin sinceri sunt cei din familii temporar dezintegrate.

Figura 3. Rezultatele „extraversiune/introversiune”, chestionarul de personalitate (H. Eysenck) în funcție de tip de familie, din mediul urban

Studierea nivelului de introversiune/extraversiune în funcție de variabilele tipul familiei și mediul de trai a demonstrat pentru mediul urban că cei mai mulți preadolescenți sunt ambiverți (22 (73,3%) de subiecți din familii complete, 6(20%) subiecți din familii temporar dezintegrate și 2(6,7%) subiecți din familii incomplete; potențial introverți sunt 8(57,1%) preadolescenți din familii complete, 3(21,4%) preadolescenți din familii incomplete și din familii temporar dezintegrate; potențial extraverți sunt 8(42,1%) preadolescenți din familii complete, apoi 6 (31,6%) preadolescenți din familii temporar dezintegrate, urmat de 5(26,3%) preadolescenți din familii incomplete.

Figura 4. Rezultatele „Extraversiune/Introversiune”, chestionarul de personalitate (H. Eysenck) în funcție de tip de familie, din mediul rural

Nivelul de extraversiune/introversiune pentru preadolescenții din mediul rural, indică cele mai mari valori la ambiverți: 10 subiecți (41,7%) din familii complete, și a câte 7(29,2%) subiecți din familii incomplete și temporar dezintegrate; preadolescenți introverți a câte un subiect (50%) din familie dezintegrată și familie temporar dezintegrată. Preadolescenții potențial introverți reprezintă: 8 (50%) subiecți din familii temporar dezintegrate, 7 (43,8%) subiecți di familii dezintegrate și 1 (6,2%) subiect din familie completă. Preadolescenții potențial extraverți sunt reprezentați de cei 11 băieți din mediul urban cu un procent de 20%, iar cei 4 băieți din mediul rural cu cel mai mic nivel și anume cu 7% , pe când fetele au nivel egal de procente 8 fete din mediul urban cu 12% și 8 fete din mediul rural, de asemenea cu 12%.

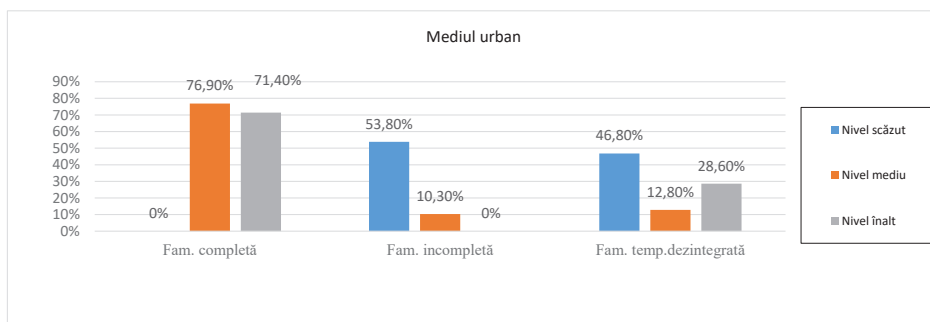
Preadolescenții potențiali introverți cu procent mai mare sunt de această dată fetele - 7 (58,3%) subiecți din familii complete, 4 (33,3%) subiecți din familii incomplete, urmează 1 (8,3%) subiect din familie temporar dezintegrată.

Analizând datele prezentate constatăm că nivelul cei mai înalt la variabila potențial introvert este la preadolescenții din familii temporar dezintegrate, iar la variabila ambivert și potențial extrovert este mai înaltă la preadolescenții din familii complete.

Comparații similare în funcție de variabilele invocate în cercetare au fost realizate și pentru celelalte scale a chestionarul: nevrotism, temperament.

Limitele acestui articol nu ne permit prezentarea datelor în figuri și interpretări cantitative desfășurate.

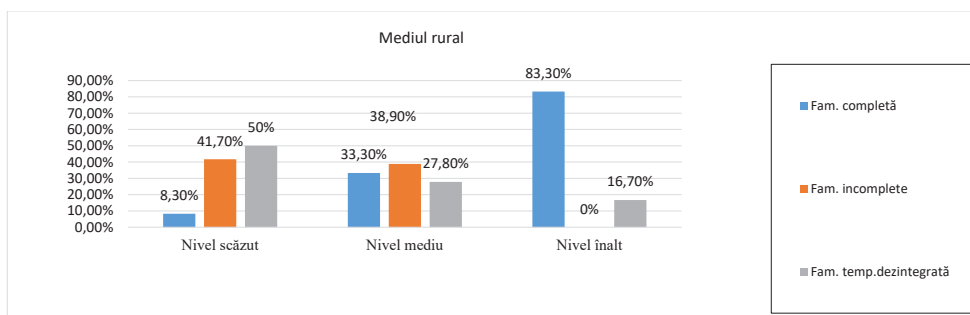
Vom prezenta în continuare rezultatele obținute prin intermediul testului Rosenberg.

Figura 5. Rezultatele la testul Rosenberg – „evaluarea stimei de sine” în funcție de tip de familie, din mediul urban

Analizând datele constatăm că nivel înalt al încrederii în sine îl au un număr mai mare de preadolescenți din familii complete – 10(71,4%), urmează 4(28,6%) subiecți din familii temporar dezintegrate și 0(0%) subiecți din familii incomplete; nivel mediu - 30(76,9%) subiecți din familii complete, 5(12,8%) subiecți din familii temporar dezintegrate și 4(10,3%) subiecți din familii incomplete; nivel scăzut - 0(0%) subiecți din familii complete, 6(46,2%) subiecți din familii temporar dezintegrate și 7(53,8%) subiecți din familii incomplete.

În figura 6 sunt prezentate datele evaluării nivelului încrederii în sine la preadolescenții din mediul rural.

Figura 6. Rezultatele la testul Rosenberg – „evaluarea încrederii în sine” în funcție de tip de familie, din mediul rural

Nivelul înalt a încrederii în sine este prezent la 6 subiecți: 5(83,3%) subiecți din familii complete, 0 (0%) subiecți din familii incomplete și 1(16,7%) subiect din familie temporar dezintegrată; nivelul mediu - 36 de subiecți total: 12(33,3%) subiecți din familii complete, 14 (38,9%) subiecți din familii

incomplete și 10(27,8%) subiecți din familii temporar dezintegrate; nivel - 12 subiecți: 1(8,3%) subiect din familii complete, 5(41,7%) subiecți din familii incomplete și 6 (50%) subiecți din familii temporar dezintegrate.

Preadolescenții educați în familii incomplete și familii temporar dezintegrate manifestă un nivel mai scăzut al stimei de sine în comparație cu cei educați în familii complete.

Comparații similare au fost realizate și la toate scalele testului Phillips.

Vom prezenta compararea statistică a rezultatelor pentru toate testele și variabilele cercetării noastre.

Diferențe în funcție de variabila tipul de familie – completă și incompletă

1. Stimă de sine: $U=333$, $p=0,001$, MR(media rangurilor) familii complete 53,75, MR familii incomplete 26,62. Am constatat că preadolescenții din familii complete au nivel mai înalt a stimei de sine în comparație cu preadolescenții din familii incomplete.
2. Nivelul general al anxietății în școală: $U=339$, $p=0,001$, MR familii complete 35,34, media rangurilor grupului din familii dezintegrate 62,20. Am constatat că nivelul general al anxietății școlare este mai ridicat la preadolescenții din familii incomplete, decât la preadolescenții din familii complete.
3. Trăirea stresului social: $U=449$, $p=0,001$, MR familii complete 37,25, MR familii incomplete 58,52. Am constatat că preadolescenții din familii incomplete trăiesc mai intens stresul social, decât preadolescenții din familii complete.
4. Frustrarea necesității de atingere a succesului: $U=463$, $p=0,001$, MR familii complete 37,48, MR familii incomplete 58,07. Preadolescenții din familii incomplete manifestă un nivel mai scăzut la acest indice.
5. Frica de autoafirmare: $U=495$, $p=0,001$, MR familii complete 38,04, MR familii incomplete 56,98. Preadolescenții din familii incomplete manifestă nivel mai înalt la indicile dat.
6. Frica de situațiile de verificare a cunoștințelor: $U=433$, $p=0,001$, MR familii complete 36,04, MR familii incomplete 59,07. Preadolescenții din familii incomplete trăiesc mai intens frica de examinarea a cunoștințelor, au o atitudine negativă și o stare de neliniște în cazurile de verificare a cunoștințelor.
7. Frica de necorespondere expectanțelor celor din jur: $U=499$, $p=0,001$, MR familii complete 38,10, MR familii incomplete 56,87. Preadolescenții din familii incomplete trăiesc mai intens frica de a nu corespunde expectanțelor celor din jur.
8. Rezistența fiziologică joasă la stres: $U=418$, $p=0,001$, MR familii complete 36,75, MR familii incomplete 59,55. Preadolescenții din familii incomplete trăiesc mai intens rezistența fiziologică joasă la stres.

9. Problemele și temerile în relațiile cu profesorii: $U=622$, $p=0,025$, MR familii complete 40,23, MR familii incomplete 52,75. Preadolescenții din familii incomplete trăiesc mai intens anturajul general negativ al relațiilor copilului cu adulții în școală.

Diferențe în funcție de tipul de familie – completă și temporar dezintegrată

Analiza statistică a rezultatelor în funcție de tipul de familie - familii complete și familii temporar dezintegrate denotă diferențe semnificative la 7 factori:

1. Stimă de sine: $U=659$, $p=0,023$, MR familii complete 50,14, MR familii temporar dezintegrate 37,09. Am constatat că preadolescenții din familii complete au o stimă de sine mai înaltă, decât preadolescenții din familii temporar dezintegrate.
2. Nivelul general al anxietății în școală: $U=547$, $p=0,001$, MR familii complete 38,94, MR familii temporar dezintegrate 57,39. Am constatat că nivelul general al anxietății școlare este mai ridicat la preadolescenții din familii temporar dezintegrate, decât la preadolescenții din familii complete.
3. Trăirea stresului social: $U=559$, $p=0,002$, MR familii complete 39,14, MR familii temporar dezintegrate 57,03. Am constatat că preadolescenții din familii temporar dezintegrate trăiesc mai intens stresul social, decât preadolescenții din familii complete.
4. Frustrarea necesității de atingere a succesului: $U=554$, $p=0,001$, MR familii complete 38,88, MR familii temporar dezintegrate 57,50. Am constatat că preadolescenții din familii temporar dezintegrate trăiesc mai mult frustrarea necesității de atingere a succesului.
5. Frica de situațiile de verificare a cunoștințelor: $U=598$, $p=0,005$, MR familii complete 39,82, MR familii temporar dezintegrate 55,80. Preadolescenții din familii temporar dezintegrate trăiesc mai intens frica de examinare a cunoștințelor comparativ cu preadolescenții din familii complete.
6. Frica de necorespondere expectanțelor celor din jur: $U=672$, $p=0,027$, MR familii complete 41,09, MR familii temporar dezintegrate 53,48. Preadolescenții din familii temporar dezintegrate trăiesc mai intens frica de a nu corespunde expectanțelor celor din jur, comparativ cu preadolescenții din familii complete.
7. Rezistența fiziologică joasă la stres: $U=675$, $p=0,030$, MR familii complete 41,15, MR familii temporar dezintegrate 53,39. Am constatat că preadolescenții din familiile temporar dezintegrate au o rezistență fiziologică joasă la stres, trăsăturile fiziologice diminuează rezistența la stres, și intensifică posibilitatea de a reacționa inadecvat în comparație cu preadolescenții din familiile complete.

Diferențe în funcție de tipul de familie – incompletă și temporar dezintegrată

Analiza statistică a rezultatelor în funcție de tipul de familie - incompletă și familii temporar dezintegrată denotă diferențe semnificative doar la 2 factori:

1. Frica de autoafirmare: $U=339$, $p=0,042$, MR familii incomplete 36,20, MR familii temporar dezintegrate 27,09. La acest indice constatăm prezența nivelului mai înalt a fricei de autoafirmare la preadolescenții din familii incomplete.
2. Rezistența fiziologică joasă la stres: $U=345$, $p=0,050$, MR familii incomplete 35,80, MR familii temporar dezintegrate 27,47. Am constat că preadolescenții din familiile incomplete au o rezistență fiziologică joasă la stres în comparație cu semenii din familiile temporar dezintegrate.

În scopul verificării ipotezei a doua conform căreia, am presupus particularități specifice în dezvoltarea personalității preadolescentului în funcție de variabila mediul de trai, am comparat datele subiecților din mediul urban și mediul rural și am constat diferențe statistice semnificative la următoarele variabilele:

1. Nervozitate: $U=1401$, $p=0,044$, MR mediul urban 66,27, MR mediul rural 53,44. Am constat că preadolescenții din mediul urban manifestă un nivel mai ridicat de neuroticism ce se caracterizează prin reacții emoționale puternice, instabilitate emoțională, schimbări de dispoziție, impulsivitate, adaptare deficitară în comparație cu cei din mediul rural.
2. Trăirea stresului social: $U=967$, $p=0,001$, MR mediul urban 48,15, MR mediul rural 75,59. Am constat că preadolescenții din mediul rural trăiesc mai intens stresul social în comparație cu preadolescenții din mediul urban.
3. Frustrarea necesității de atingere a succesului: $U=1107$, $p=0,001$, MR mediul urban 50,27, MR mediul rural 73,00. Constatăm că preadolescenții din mediul rural trăiesc mai intens frustrarea necesității atingerii succesului, comparativ cu preadolescenții din mediul urban.
4. Frica de situațiile de verificare a cunoștințelor: $U=1408$, $p=0,045$, MR mediul urban 66,16, MR mediul rural 53,58. Constatăm că preadolescenții din mediul urban trăiesc mai intens frica atingerii succesului, comparativ cu preadolescenții din mediul rural.
5. Frica de a nu corespunde expectanțelor celor din jur: $U=1414$, $p=0,046$, MR mediul rural 67,31, MR mediul urban 54,92. Constatăm că preadolescenții din mediul rural trăiesc mai intens frica de necorespundere cu expectanțele celor din jur, în comparație cu preadolescenții din mediul urban.

Concluzii. În certarea constatativă prezentată au fost stabilite, descrise și analizate diferențele în trăsăturile de personalitate la vârsta preadolescentă în funcție de variabilele mediul de trai(rural/urban), tipul de familii(completă, incompletă, temporar dezintegrată). Ambele variabile studiate își au impactul său în procesul de dezvoltare a copiilor, în special, în procesul de formare a personalității preadolescentului

Bibliografie:

1. CALANCEA, A. Psihologia personalității. Chișinău: Î.S. F.E.P. "Tipografia centrală" – 2006. 271 p. ISBN 9975-78-416-X.
2. LAROUSSE Marele Dicționar al psihologiei. București: Editura Trei, 2006. 1358 p. ISBN (10) 973-707-099-2, ISBN (13) 978-973-707-099-9.
3. EYSENCK, HJ.; EYSENCK, M. Descoperirea comportamentului uman, Editura Teora, București, 2000. 247 p. ISBN: 973-601-893-8
4. RACU, Ig. Dezvoltarea personalității la vârsta preadolescentă în diferite situații sociale de dezvoltare, p.105-115, dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle
5. STOICA, D.; STOICA, M. Psihopedagogie școlară, Craiova: Editura Scri-sul Românesc, 1982. 218 p.